

filmhu Magazin

Interjú Gellér-Varga Zsuzsannával

„Valódi piaci viszonyokra van szükség”

2007. június 8. - [Dénes Balázs](#)

Az idei filmszemle dokumentumfilmes felhozatalát egybehangzóan kimagaslónak ítélte a szemle zsűrije, azonban az alkotók mégsem elégedettek. Gellér-Varga Zsuzsanna korábban a *Szomszédok voltak*, idén pedig a *Zsinagógát vegyenek!* című alkotással szerzett elismerést a Filmszemlén. Szerinte a már közhelynek számító pénzhiány mellett a másik súlyos probléma, hogy a dokumentumfilmek nem jutnak el a színvonalas munkákra „kiéhezett” közönséghez.

KAPCSOLÓDÓ ANYAGOK

- [Zsinagógát vegyenek!](#)
- [Dokumentumfilmek a Dialektuson](#)
- [Dokumentumfilmek vitája](#)
- [Fórum a dokumentumfilm - finanszírozásról](#)

Hidegzuhany

Az újságírás felől érkezett alkotó korábban Fullbright-ösztöndíjjal két évig dokumentumfilmmezést tanult Amerikában. A tengeren túl eltöltött harmadik évében a *The New York Times* tévés részlegének dolgozott. 6 évvel ezelőtt tért vissza Magyarországra, és akkor szembesült az itthoni dokumentumfilmes körülményekkel. Tavaly például egy átlag magyar játékfilm költségvetésénél is kisebb összeg jutott együttesen a dokumentumfilmeknek, összesen 142,5 millió forint szétosztását teszi lehetővé a szelektív fejlesztési és gyártási pályázat.

filmhu: *Hogyan rázódtál bele az itteni helyzetbe?*

Gellér-Varga Zsuzsanna: Hidegzuhanyként értek az itthoni körülmények, de szerencsére Almási Tamás segített tájékozódni, például abban, hogy hol lehet egyáltalán pályázni. Hazajövetelem után két filmjén velem dolgoztam (*Valahol otthon lenni; Harmadik találkozás*). A saját első filmem, a *Szomszédok voltak* Wizner Balázs producernek köszönhetően szerencsésen indult útnak. Balázs pályázott a film ötletével, és meg is nyerte a pénzt rá az MMK-tól. A második filmünkre, a *Zsinagógát vegyenek!*-re is kaptunk támogatást, a harmadik pályázatnál tavaly viszont kiderült, hogy a korábbi referenciák nem jelentenek automatikusan pénzt egy következő terv megvalósításához. Ez azért probléma, mert aki folyamatosan dolgozna, vagy fenn szeretne tartani egy professzionálisan üzemelő produceri stúdiót, az nem tud tervezni.

A kőszegi zsinagóga

A szűkös pályázati pénzkeretek következménye, hogy a szakmában jóformán mindenki félprofi-félamatőrként dolgozik, hiszen rendelkeznie kell egy megélhetést jelentő foglalkozással. A szűkös anyagiak következménye, hogy a többség maga végez minden, a filmezéshez tartozó munkát, kezdve a kazettavásárlástól, a szkriptelésen, az utazásszervezéstől, a nyersvágáson át a DVD borító tervezéséig és a honlapszerkesztésig, mivel nem tudja megfizetni a szakembereket. Amerikában csak a saját munkámmal kellett törődnöm, így a saját részfeladataimban profi színvonalat tudtam nyújtani. A baráti szívességtől pedig nem lehet mindig megfelelő minőséget elvárni, illetve a minőséget számonkérni.

Legyen végre igazi Piac!

filmhu: *A pénzhányon kívül mi az alapvető probléma?*

G.V.Zs.: Az, hogy a pénzosztó szerveknél, az MMK-ban, az NKA-nál, az ORTT-nél sokszor olyan emberek ülnek, akiknek a támogatás odaítélésével véget is ért a feladatuk. Tehát nem értékelik, nem minősítik szakmailag az általuk adott pénzből készült filmeket. A legtöbb elkészült munka a Magyar Televízióban és a Duna TV-ben kerülhet műsorra, de ők nem szólhatnak bele a pénzek elosztásába, miközben – az úgynevezett befogadó nyilatkozatok kiadásával – gyakran kötelezettséget vállalnak a közpénzből támogatott és elkészített filmek bemutatására.

A Filmszemle dokumentumfilmfesztiválján a Duna Televíziótól Pörös Géza arra panaszkodott, hogy náluk halmokban állnak a közpénzből készített nézhetetlen filmek, amelyek bemutatására kötelezi őket a pályázati feltételrendszer, miközben esetleg a jókra nem marad sem műsoridejük, sem pénzük. Az ORTT-nél kötelező, az MMK-nál ajánlott a befogadói nyilatkozat mellékelése a benyújtott tervekhez. Pörös Géza szerint a Duna TV-nél ezt mindenkinek megadják, aki kéri, mondván, hogy ők nem akarnak cenzúrát gyakorolni, döntsenek az alapítványok kurátorai. De így nincs értelme ennek a pályázati feltételnek, ez most csak egy felesleges bürokratikus akadály. A televízióknak meg kéne válogatniuk a projekteket, hogy csak az kapja meg a nyilatkozatot, aki – legalábbis a televíziós műsorszerkesztők véleménye szerint – valóban színvonalas filmet is akar készíteni, amelynek megvételére és sugárzására az adott televízió érdemi esélyt lát.

Évente körülbelül 100-150 film készül, aminek csak egy kisebb része kerül műsorba. Jó lenne, ha valódi felvevőpiaca lenne a dokumentumfilmeknek, és nem fiókban állnának. Ez ugyanis nem más, mint az adófizetők pénzének az elherdálása.

Be kell látnunk, hogy a dokumentumfilmek szinte kizárólag televíziós bemutatásra készülnek. A televíziós szerkesztőinek – ideális esetben – elsődleges érdekük a nézettség növelése, tehát nekik kellene odaítélniük a rendelkezésre álló pénz legalább egy részét olyan filmekre, amelyekről úgy gondolják, hogy nézettséget hozhatnak. A döntéseik következményeit vállaló filmszerkesztők, megrendelők nélkül az egész rendszer felelősség nélkül a levegőben lóg.

Persze az a gond, hogy a magyarországi piac nagyon kicsi, naivitás lenne azt hinni, hogy állami támogatás nélkül pusztán piaci alapokon készülhetnének dokumentumfilmek. De mindenképp ebbe az irányba kellene elmozdulnia a mostani támogatási rendszernek, legalább megpróbálni kibővíteni a keresletet, jó színvonalú, minőségi dokumentumfilmek műsorra tűzésével mintegy hozzászoktatni, „ránevelni” a nézőket a dokumentumfilm-nézésre. Ennek lenne egy kezdő lépése, ha nem csak fiskálisan kellene elszámolni egy hivatallal, ahol nem mindig érzik a döntéssel járó felelősséget, és leadni egy kötelező példányt. Így az alkotók számára nincs meg a visszacsatolás, pedig szakmai értékeléssel a következő pályázat is sikeresebb lehetne.

Kapcsolatépítés Európa felé

A jelenlegi pályázati rendszer elsősorban gyártásra ösztönöz, és nem minőségre. A nemzetközi pitchforumokon, ahová már el lehet jutni, viccesnek találják és nem is igazán értik az európai televíziók megrendelő szerkesztői, hogy 10-20 ezer eurós költségvetésből dolgozunk, miközben ott nem készül 150 ezer euró alatt egyórás dokumentumfilm.

filmhu: *Mi lehet a megoldás?*

G.V.Zs.: Az egyik kitérés út lehetne még a televíziók döntési helyzetbe kerülése mellett, hogy igyekeznünk

bekapcsolódnai az európai pályázati és képzési rendszerekbe. Három éve két másik fiatal magyar alkotóval részt vettem az ESoDoc (European Social Documentaries) workshopján, amelyből 1-1 hetes kurzust tavaly és tavalyelőtt sikerült Magyarországra elhozni, de feltétel lett volna, hogy kis mértékben Magyarország is járuljon hozzá a képzés költségeihez. Hiába pályáztunk tavaly, nem nyertünk, így az idei kurzust már máshova viszik a szervezők, pedig nagyon sikeres volt mindkét év. Összesen negyven fiatal európai dokumentumfilmese érkezett hozzánk egy hétig tanulni, akiket ráadásul hazai filmek is képeztek.

Az Amerikában született dokumentumfilm
Machbet munka után

Az ESoDoc workshop keretében összesen háromszor egy hétig voltunk együtt különböző európai dokumentumfilmekkel, közösen hallgattunk előadásokat, közös projekteken dolgoztunk, jól éreztük magunkat. Mindez pótolhatatlan előnyt jelent egy európai projekt készítésekor, amikor produkciós céget, helyszínt vagy pályázati lehetőséget kell keresni. A képzésen szerzett ismerősök biztos másként fognak hozzáállni a kéréshez, mint azok, akiket a telefonkönyvből keresek ki, hiszen van már közös háttérünk. Az ESoDoc-on kívül egyébként vannak más hasonló képzések is, mint az Ex Oriente vagy a Discovery Campus Masterschool.

Az EU MEDIA programjához is lehet pályázni támogatásért dokumentumfilm-terv fejlesztéshez, előkészítéshez; eddig ezt is csak igen kevesen vették igénybe Magyarországról.

filmhu: *Vannak bizonyos sajátosságai is a dokumentumfilm-készítésnek, amelyek ugyancsak nehezen egyeztetethetők össze a jelenlegi pályázati rendszerrel. Melyek ezek?*

G.V.Zs.: A követéses módszerrel készült filmekben a dolgok előttem, a kamera előtt bomlanak ki. Ehhez ott kell lenni, sokszor, sokat, előre nem feltétlenül meghatározható időközökben, ahogy a történet alakul. Az így készülő filmek forgatási menetrendje nem illeszkedik a márciusban kezdődő és decemberben véget érő pályázati rendszerbe, amelyben fiskálisan el kell számolni. (Az idén áprilisban született végleges, szelektív alapú kiírás, amelynek leadási határideje június 16. - szerk.) Legutóbb, a *Zsinagógát vegyene!*-nél nagyon szerencsés voltam, egyrészt már a pályázati döntés előtt forgattunk a filmhez, másrészt épp minden eseményt fel tudtunk venni az adott időkereten belül. De ha most lennének további fejlemények, mint ahogy arra várunk, hogy végre eladják az épületet, akkor mennék, és a saját pénzből lennék kénytelen folytatni a munkát. Az elkötelezett dokumentumfilmek közül sokan ugyanígy akár saját költségükre is forgatnak, ha egy jó történetre akadnak, hiszen sokszor nincs idő kivárni a pályázatokat. Az igényes, nagyívű dokumentumfilmek sokszor 2-3 éven át vagy még hosszabb időn keresztül követik szereplőiket, és az eseményeket. A mostani Szemlén több ilyen filmet is láthattunk.

A Szomszédok voltak szereplői

Az események általában nem a pályázati időszakokhoz igazodnak. Ez nagyon megnehezíti az eseménykövetést, ezért van annyi „beszélő fej” munka, azokat egyszerűbb elkészíteni, tervezhetőbbek a forgatások.

A kereskedelmi tévének is be kellene szállniuk

filmhu: *Hogyan lehetne ettől a régi formától megszabadulni, miként lehetne felfrissíteni az új dokumentumfilmeket?*

G.V.Zs.: A statikus, beszélő fej, sokszor történelmi témájú dokumentumfilmeket ma például Nyugat-Európában, Amerikában fikciós elemekkel, dramatizált részekkel teszik izgalmasabbá, fogyaszthatóvá. Ez költséges, és én magam nem is szeretem az ilyen filmeket, akkor inkább készüljön játékfilm a témáról. Szerintem az élet sokszor sokkal izgalmasabb, mint amit egy forgatókönyvíró ki tud találni, és a befogadás mikéntjéért is torzíthatja ez a módszer. Másként nézzük azt, amiről azt tudjuk, azt hisszük, hogy valós, „dokumentum-értékű”, mint a fikciót. Azt gondolom,

hogy a nézők valóság iránti érzékenységét csökkentheti ez a módszer, de tagadhatatlan, hogy ez az új trend. A megújulás felé léphetünk az eseménykövetéssel, a „beszélő fejek” szituációkba helyezésével, megmozgatásukkal. A változást segíthetik az említett televíziók, ha megrendelőként szorosan együttműködnek az alkotókkal, hogy olyan formájú, stílusú munkák szülessenek, amelyektől valóban elvárható a magas nézettség. Ebben nagyon fontos szerepük lehetne a kereskedelmi tévéknek, tőlük sem teljesen idegen a műfaj, elég az RTL Klub XXI. század című műsorára gondolni. Még ha kisebb összegeket fordítanak is magas nézettségre számító dokumentumfilmek elkészítésére, mint egyes magazinműsorokra, akkor is jól járnának, és segítenék a változást. Máskülönben minden marad változatlanul, és az egyre olcsóbb digitális technikával felszerelkezett kis, akár egyszemélyes stábok forgatnak változó színvonalú munkákat – kiszolgáltatva a pályázati rendszer furcsaságainak és a filmjük jövőjét övező bizonytalanságnak.

CÍMKÉK

interjú , szakma

A CIKKET AZ ALÁBBI LINKEN TALÁLÓD:

<http://www.magyar.film.hu/filmhu/magazin/interju-geller-varga-zsuzsannaval-interju-szakma.html>

© 2010 **filmhu** - a magyar moziportál | <http://www.magyar.film.hu> | filmhu@forum.film.hu